

"Регіональний аспект реформ: наблизити зміни до людини"

Ірина НАГРЕБЕЦЬКА
вчора

СТРАТЕГІЯ

Єдині стандарти, справедливий розподіл фінансів і взаємна відповідальність влади, бізнесу і громадян зроблять Україну сильною державою

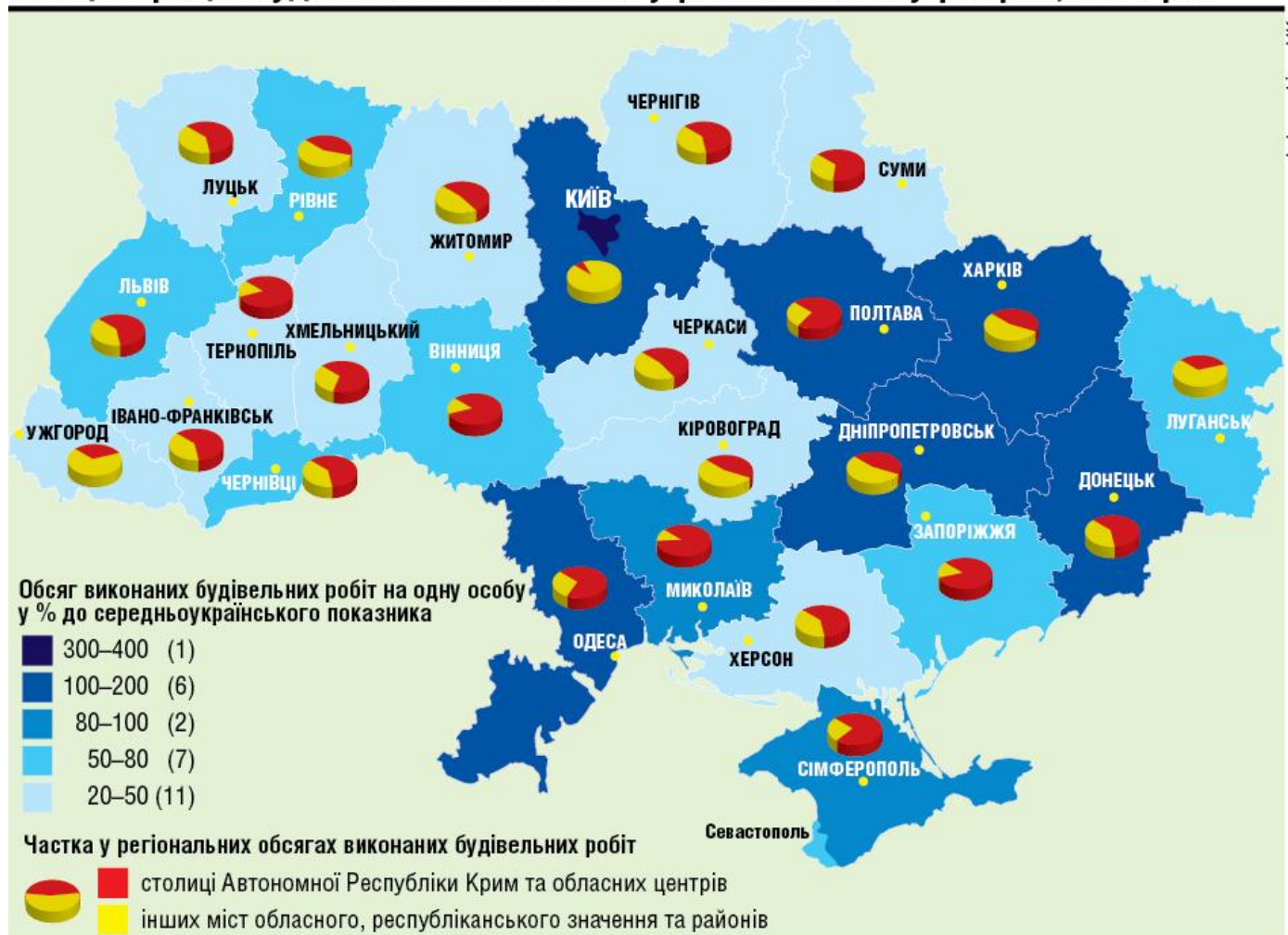
Реформаційні процеси, суворі виклики глобалізації, нові тенденції та пріоритети зумовлюють усі країни світу час від часу оновлювати власні стратегії соціально-економічного розвитку, причім з обов'язковим урахуванням регіональної складової: не може впродовж довгого часу безтурботно процвітати центр, коли дедалі помітніше бідніють і занепадають віддалені райони.

Наша держава не є винятком із загальних правил. Строкатість більшості показників діяльності різних вітчизняних територій свідчить про істотні диспропорції не лише між різними регіонами, а й всередині окремих територій. Тож невідкладна потреба оновити державну регіональну політику вже не просто на часі: вона стукає в двері всіх владних кабінетів.

Про це, зокрема, йшлося на національному форумі «Сталий розвиток регіонів: Україна та світ», який zorganizували Національна академія державного управління при Президентові України та Канадський інститут урбаністики за підтримки Мінекономрозвитку і торгівлі та Мінрегіонрозвитку, будівництва та ЖКГ у рамках спільного канадсько-українського проекту «Регіональне врядування та розвиток».

Редакція «Урядового кур'єра» скористалася форматом цього заходу і провела «круглий стіл» для обговорення реальної ситуації щодо регіональної складової державної політики, готовності територій змінити існуючий стан справ та виокремлення першочергових дій щодо цього. Втім, послухаємо учасників розмови.

Концентрація будівельної активності у регіональному розрізі, 2011 рік

За матеріалами проекту «Регіональне врядування та розвиток» (РВР)

Не віднімати, а ділитися

— Уже очевидно, що впровадження економічних реформ істотно гальмує нерівномірність регіонального розвитку. Як розвивається державна політика в сфері регіонального економічного розвитку?

Анатолій МАКСЮТА,
перший заступник міністра економічного розвитку і торгівлі:

— Саме регіональна політика віддзеркалює успіхи чи провали центру. Наше міністерство враховує цю особливість, поступово перетворюючи вітчизняні регіони на головних суб'єктів реалізації соціально-економічних програм, інфраструктурних проєктів, заходів у різних сферах суспільного життя.

Маємо належну нормативну базу, створену за європейськими стандартами, запроваджено підтримку депресивних регіонів, держава стимулює укладання двосторонніх угод між центральним урядом і місцевою владою.

Водночас за останнє десятиріччя диспропорції у розвитку різних територій, на жаль, зростають. Зокрема щодо доходів вони збільшилися в 2,3 рази. Зростає міграція активного населення, ділова активність українських громадян концентрується в одних місцях і «вимивається» в інших. Причём нерівність існує не лише між областями, а й всередині регіонів.

Завважу, що диспропорція розвитку — не лише наша вітчизняна проблема, з цим стикається весь світ. Тому нам незайве скористатися кращим зарубіжним досвідом вирішення таких питань. Канадсько-український форум «Сталий розвиток регіонів» (а цьогорічне зібрання вже п'яте на часі) — хороший дискусійний майданчик для відповіді на запитання, як виробити ефективну політику в цій сфері.

Останні події на нашому континенті підтверджують тезу про те, що багаті повинні ділитися з незаможними, оскільки наявність бідних держав у рамках спільноти загалом послаблює ЄС.

Вітчизняний уряд нещодавно створив міжвідомчу комісію для підготовки Стратегії розвитку регіонів до 2025 року. Це завдання впливає з президентської Програми реформ. Започатковано також Державний фонд регіонального розвитку, більша частина коштів якого розподіляється за кількістю населення, а решта — за рівнем розвитку. Нині у бюджеті для цього передбачено 1,6 млрд, а наступного року суму планують подвоїти.

В'ячеслав НЕГОДА,
перший заступник директора
департаменту Секретаріату Кабміну:

— Проблема подолання депресивності та нерівномірності розвитку різних територій має багато аспектів. Один з них — розпорошеність коштів, передбачених на боротьбу з цими негативними проявами. Досі вони розподілялися через державний бюджет шляхом надання субвенцій територіям, виділення окремих субвенцій (як-от, 300 млн грн було виділено Дніпропетровську на будівництво дороги), фінансування капітального будівництва в областях та автономії.

Виникла хороша думка: а чи не доцільніше об'єднати всі ці бюджетні видатки в одного розпорядника (приміром, у Державному фонді регіонального розвитку), що зробить їхнє використання ефективнішим і водночас посилить державний контроль за результатами зробленого. Зараз готується відповідне урядове рішення щодо цього.

— А що треба зробити для вирівнювання розвитку всередині окремих регіонів?

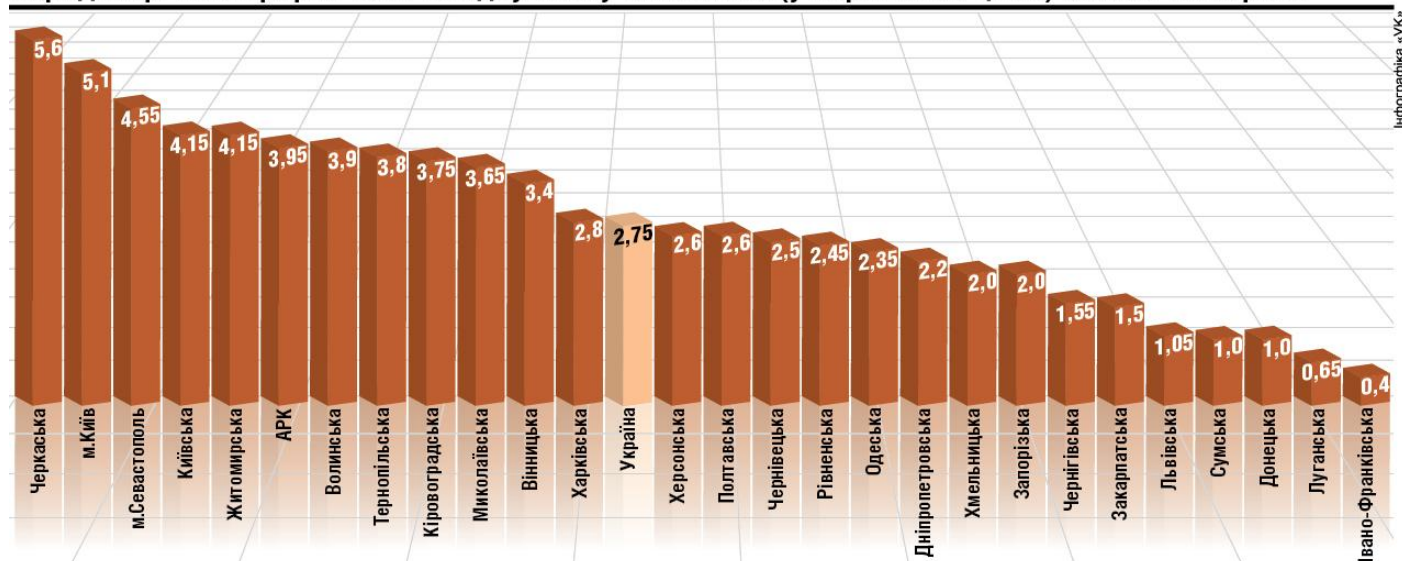
Сергій ТАТУСЯК,
голова Вінницької обласної ради:

— Наша обласна громада віднедавна сповідує гасло: «Через революцію свідомості — до нових реалій». Під революцією маємо на увазі раціональні зміни в адміністративно-територіальному поділі, мета яких підняти рівень життя за рахунок підняття економічної активності кожного району, селища, села.

Для цього ми запропонували всім жителям області долучитися до розробки стратегії розвитку Вінниччини, збираємо всі раціональні зерна, ідеї, що працюватимуть на громаду. Чи готові мої земляки до нової моделі адмінтерустрою? На жаль, ні. Та ми рук не опускаємо і надалі будемо проводити просвітницьку роботу. Адже усвідомлений вибір — це вже половина успіху майбутньої справи.

Середньорічний приріст ВРП на одну особу в областях (у порівняних цінах) за 2004-2010 роки

За матеріалами проекту «Регіональне врядування та розвиток»

Київ усю країну замінить

— Чи всі регіони нашої країни адаптувалися у відкритій економіці? Як виживають за умов ринку?

Сергій РОМАНЮК,
заступник віце-президента
НАДУ при Президентові України:

— Диспропорції на субрегіональному рівні стають дедалі відчутнішими. Глобалізаційні процеси скрізь у світі призводять до концентрації ресурсів в одному місці і занепаду економіки інших територій. Це позначається на зв'язку, комунікаціях, транспорті, рухові товарів і людей. Україна не виняток. За останні два роки, приміром, щодо заробітної плати 21 регіон посідає місця, нижчі за її середню величину, і лише чотири території — трохи вищі, ніж середня зарплата по країні.

Сім відсотків населення держави, яке сконцентроване в столиці, виробляє 20 відсотків ВВП. Такий поліцентризм, до речі, є ознакою багатьох країн. Інноваційна діяльність гуртується довкола обласних центрів та міст обласного значення. На Івано-

Франківщині це 56 % , Вінниччині — 41,6, а на Миколаївщині — всі 70%. Ці тенденції характерні і для будівельної галузі: у Вінниці споруджується 90% будівельних об'єктів цієї області, а в Запоріжжі — 89,2%.

Тривожною є статистика ринку праці. Всі області, крім Києва, фіксують від'ємний приріст штатних працівників, тобто тих, хто працює прозоро, сплачує податки до бюджету. Поліцентричне зростання економічного потенціалу в столиці загрожує поглинути всю країну, та при цьому несе такі загрози, як забруднення довкілля, знищення живої природи, інші негативні тенденції мегаполісів (рівень злочинності, поширення хвороб тощо).

Запобіжниками цієї некерованості в регіональному розвитку є три визначальних чинники. Перший — треба запровадити по всій країні єдині стандарти, що визначають умови життя (щодо охорони здоров'я, освіти, водопостачання, особистої та екологічної безпеки тощо). Другий — справедливий розподіл загальнодержавних фінансів, дотримання принципу субсидіарності, за якого кожен рівень має свої завдання і відповідні кошти на їхню реалізацію, перехід на багаторівневе управління. І третій — взаємна відповідальність влади, бізнесу і громадян.

Петро ГОНЧАРУК,
заступник голови Запорізької
облдержадміністрації:

— Нам поталанило: шість років тому, приступивши до підготовки стратегії області, ми знайшли надійних партнерів з канадсько-українського проекту «Регіональне врядування та розвиток». З їхньою допомогою до написання стратегії розвитку Запорізької області до 2015 року залучили понад 30 тисяч жителів різних районів нашого краю.

Розпочинали з місцевих стратегічних планів, затим перейшли на міжрайонні і в результаті проведеної роботи на сесії облради ухвалили єдиний дієвий стратегічний документ, який ураховує особливості не лише обласного центру, промислових міст, а й курортних зон, сільськогосподарських районів.

Зокрема, він містить готові проекти створення 27 промислових зон, на п'ять з яких виділені землі. Більше того, вже вступили до ладу два передбачені Стратегією розвитку області до 2015 року об'єкти — сонячна електростанція в Приморському районі та вітрова — у Бердянському. З допомогою канадських експертів і навчених ними наших спеціалістів розроблено 161 проект, 50 з яких погоджено з місцевою владою.

Володимир ШЕВЧУК,
директор КП «Агенція місцевого
розвитку Виноградівщини», Закарпаття:

— Вивчення успішного зарубіжного досвіду регіонального розвитку дало нам розуміння важливості стратегічного планування. На

Закарпатті до підготовки Стратегії регіонального розвитку області до 2015 року вдалося залучити широкий загал зацікавлених сторін — представників структур виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, бізнесових та наукових сфер, різних громадських інституцій. Нам допомагали канадські та європейські експерти проекту РВР.

Та хоча стратегія була одностайно схвалена облрадою, реалізація її, на жаль, не була системною, переважно через нестачу фінансування. Та все-таки ми напрацювали кілька ефективних проектів, ініційованих місцевими громадами. Це, зокрема, очистка дна та відновлення території довкола забрудненого каналу, що проходить через центральну історичну систему Берегового; створення хоспісного закладу для невиліковно хворих людей; започаткування агроколективу зі збуту овочів та фруктів, вирощених місцевими фермерами. Йдеться також про налагодження зв'язків наших фермерів (а це переважно жінки) з оптовими ринками.

І хоча пошук фінансів для реалізації таких проектів дуже складна річ, зарубіжні експерти проекту «Регіональне врядування та розвиток» провели для наших учасників низку семінарів щодо отримання коштів з додаткових джерел фінансування. Завважу, що унікальне географічне розташування нашого краю сприяє участі області в нових програмах транскордонного співробітництва, запроваджених Європейським Союзом.

Робіть, як ми, робіть краще за нас

— Сталий розвиток усіх територій — запорука успішного економічного розвитку будь-якої держави. Які інструменти найчастіше застосовують для цього?

**Фред АЙЗЕНБЕРГЕР,
президент та виконавчий директор Канадського
інституту урбаністики:**

— Гадаю, для української аудиторії буде цікаво почути, як громада канадського міста Гамільтон долала економічне відставання. Ще сім років тому майже 18% міського населення перебувало за межею бідності. Тому ініціативу «Створення робочих місць заради процвітання» підтримали місцева влада і громадські інституції. Вони взялися переконувати кожного городянина, що місто має нагальну потребу інвестувати в боротьбу з бідністю — інакше її не здолати.

Спершу там зібрали всі зацікавлені сторони за одним «круглим столом». Разом визначили, що уваги потребує проблема відновлення робочих місць. Присутні запропонували різні моделі фінансування на засадах державно-приватного партнерства. Підтримали податкові пільги для тих, хто вкладатиме у виробництво, — це мав бути одновідсотковий податок. Зазначу, що малі та середні підприємства в цьому місті забезпечують 80% економічного зростання, а великих компаній тут небагато.

Місцевій владі і громадськості вдалося залучити і зберегти інвестиції. Результати не забарилися: Канадська мережа інституцій інвестування в нерухомість визнала Гамільтон найкращим місцем для інвестицій в провінції Онтаріо. Там успішно відбулася регенерація колишніх промислових районів. Зроблено це було з користю не лише для економіки, а й для довкілля. Тепер місцева громада пропонує всім бажаючим фінансові стимули для очищення території від забруднення та використання землі для економічно продуктивних цілей.

Віргінія ЯСЯВІЧЕНЄ,
директор бізнес-інкубатора м. Тяльшай, Литва:

— У нашому районі проживає близько 65 тис. жителів. Регіональний розвиток є пріоритетом державної політики в Литві. Стати на ноги нам допомогла євроінтеграція, та ініціатива передусім повинна надходити від громади. ЄС після докладної експертизи схвалює і надає фінансову підтримку (максимальна допомога — 75% від загальних витрат) на реалізацію проектів, які подають органи місцевого самоврядування, державні і приватні підприємства, ремісники, громадські установи.

Європейський фонд регіонального розвитку виділив значну суму на реалізацію проектів, спрямованих на поліпшення транспортної інфраструктури, енергетики, охорони довкілля, створення належної інфраструктури установ охорони здоров'я, освіти, науки та досліджень, соціальної сфери, інформації громадян, підтримки промисловості, бізнесу, туризму.

Наша громада подала 271 заявку на реалізацію таких проектів на території Тяльшайського району. 59% проектів підтримано. Зокрема, підтримку отримали проекти диверсифікації економічної діяльності в сільській місцевості, муніципальних модернізацій та розширення транспортної інфраструктури, поліпшення інфраструктури вулиць міста Тяльшай тощо.

Зерно сіють у підготовлений ґрунт

— Як бачимо, і Канада, і країни ЄС в питанні регіональної розбудови вдаються до так званої точкової політики, спрямованої на певну територію. Та, щоб претендувати на серйозні інвестиції, допомогу державних і міжнародних фондів, регіони повинні мати належну кількість підготовлених фахівців, які спроможні виробити стратегію розвитку, підготувати належні проекти і програми.

Віталій КУЧИНСЬКИЙ,
заступник керівника проекту РВР в Україні:

— Це завдання якраз ми реалізовували впродовж восьми років: займалися підвищенням спроможності лідерів місцевих громад та державних службовців з різних областей країни у справі забезпечення сталого економічного розвитку, скорочення

інфраструктурного дефіциту та ефективнішого управління фінансовими ресурсами на регіональному рівні.

Ми залучали громадськість до управління місцевими справами, надавали їм можливість самим формувати своє спільне майбутнє і спрямовувати свої регіони, передусім пілотні області Закарпаття та Запоріжжя, на шлях стійкого економічного зростання.

На національному рівні проект допомагав формувати політику регіонального розвитку шляхом проведення консультацій та через передачу досвіду кращих практик Європи та Північної Америки. Надано експертну та технічну підтримку урядові щодо внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку шляхом визначення головних дій до 2015 року. Наші експерти допомагали розробляти проект закону про державно-приватні партнерства та інші нормативні документи із суміжних тематик.

Під час тематичних семінарів, які ми проводили в різних містах, практичні інструменти для врахування економічних, соціальних та екологічних пріоритетів під час стратегічного планування отримало майже 40 тисяч українських фахівців з понад 20 регіонів, а пілотні області одними з перших в Україні змогли розробити і ухвалити обласні стратегії розвитку. Тобто, підсумовуючи, можна сказати: проект озброїв знаннями та досвідом дивізію вітчизняних стратегів-практиків.

— А чи вдасться розширити цю когорту навчених і підготовлених, і, що дуже важливо, переважно молодих людей?

— Два роки тому Канадське агентство міжнародного розвитку, яке, до речі, і фінансувало проект, продовжило його до 2013 року. За цей час у співпраці з НАДУ та Нацагентством з питань державної служби ми спільно працювали над розробкою та впровадженням акредитованих навчальних курсів та навчальних програм щодо питань сталого регіонального розвитку для 13 областей нашої країни. Отже, йдеться про своєрідну ланцюгову реакцію: вмієш сам — навчи іншого. У результаті розроблено понад 100 інвестиційних проектів, чимало з яких вже залучили фінансування. Завершується повний цикл стратегічного планування в Запорізькій області, яка є в цій царині зразком для всієї України.

P.S. Час підбивати підсумки нашої тривалої розмови. Навряд чи треба когось переконувати, що саме ефективна регіональна політика істотно сприятиме посиленню економічних реформ та максимально наблизатиме їхню результативність до кожної людини, хоч би де вона не жила. Як часто повторює Президент нашої держави Віктор Янукович, будуть сильними регіони — сильною стане Україна.

Долаючи пута централізації, всі території країни намагаються вмонтувати власні стратегії в загальнодержавну стратегію розвитку країни. Наблизити ці процеси до європейських та світових допомагають наші партнери, зокрема і успішно зреалізований канадсько-український проект «Регіональне врядування та розвиток». І тепер це вже наше завдання — не звести намарне досвід, практику і отримані знання.

На них повинно бути державне замовлення: тоді реформи не гальмуватимуть за 100, 200 і тисячу кілометрів від Києва.

Матеріали «Круглого столу» підготувала Ірина НАГРЕБЕЦЬКА, «Урядовий кур'єр»

ОКРЕМА ДУМКА

**Трой ЛУЛАШНИК,
Надзвичайний і Повноважний
Посол Канади в Україні:**

— Проект РВР впроваджувався у вашій країні протягом восьми років і, на мою думку, став результативною справою. Я відвідав багато українських регіонів, зустрічався з його учасниками, і мене широко вразили ентузіазм і відданість цих молодих людей. Спершу вони поставили перед собою конкретні справи, затим уперто досягали їхньої матеріалізації. І реальні результати великою мірою навіть перевершили наші очікування.

Успішними були інноваційний кластер «Агро-БУМ» в Мелітополі та створений там бізнес-інкубатор. Реально зросла частка реалізації власної продукції (на третину!) на території Запорізької області, де реалізували проект «Купуй запорізьке». Дві третини тамтешніх підприємств повернулися до кризових обсягів виробництва.

Це не просто економічна справа — забезпечити сталий розвиток. Ми хотіли, щоб у результаті впровадження нашого проекту українські громадяни здобули для себе нову якість життя. Добре, що до цієї роботи долучилися ваша освіта, наука, зокрема НАДУ. Вони допоможуть поширити кращий досвід по всій країні, передусім серед державних службовців обласних та районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування. З таким ентузіазмом можна досягти більшого.